

Lausunto liittyen dokumenttiin:

Ehdotus kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi

Taustaa

Keksintösäätiö kiittää mahdollisuudesta saada lausua näkemyksensä ehdotukseen Suomen aineettomien oikeuksien strategiaksi. Tämä lausuntomme on muodostunut aiemmin hankkeessa tuotettujen taustadokumenttien, sekä nyt lausuntopalvelu.fi palvelussa julkaistun ehdotuksen pohjalta. Lausunnon valmistelussa Keksintösäätiö on ollut vuorovaikutuksessa muiden keksijäjärjestöjen kanssa mukaan lukien Keksijäin Keskusliitto ry, QUIN-Suomi ry, Suomalaisten Keksijöiden Tukiyhdistys ja Suomalaisten Keksijöiden Tukisäätiö.

Asiaan perehtymisen ja siitä käytyjen keskustelujen pohjalta Keksintösäätiö esittää seuraavat näkemyksensä ja ehdotuksensa kansallisen IPR strategian edelleen kehittämiseksi:

1. Raportti kokonaisuudessaan

1.1. Keksintöjen merkitys jää tunnistamatta

Keksintösäätiö edistää suomalaista keksintötoimintaa ja keksintöjen hyödyntämistä. Keksinnöt ovat tieteen ja teknologian kehittämisessä syntyviä oivalluksia, joiden pohjalta luodaan hyödyllisiä uudenlaisia tuotteita, palveluita, prosesseja tai menetelmiä, eli innovaatioita.

Tutkimus- ja kehittämistyössä syntyvien keksintöjen merkityksen tunnistaminen innovaatiotoiminnan perustana on jäänyt sekä taustaselvityksissä että itse strategiaehdotuksessa puuttumaan. Suomen teollisuuden perusta on yritysten tekemässä T&K työssä ja sen kautta syntyvissä keksinnöissä. Ilman tätä työtä maamme hyvinvointi ja vauraus olisivat merkittävästi nykyistä matalammalla tasolla.

Vaikka elämys-, palvelu-, johtamis- tai kokemusinnovaatiot voivat olla hyödyllisiä, järkeviä ja tuottavia, pitkäjänteisen hyvinvoinnin ja kilpailukyvyyn vahva perusta rakentuu edelleen tieteen ja teknologian piirissä tehtävän T&K työn varaan. Tämän työn parhaat tulokset ovat uusia keksintöjä. Suomen IPR strategiaa ei tulisi kirjoittaa keksintöjen, keksintötoiminnan ja keksijöiden lähestulkoon olemattomalla huomioimisella. Verrattuna esim. ns. luovien alojen huomioimiseen strategialuonnoksessa keksintötoiminnan lähes täydellinen puuttuminen on räikeä ja fataali puute. Keksintötoiminnalle ja sen kautta kehittyvälle teollisuudelle ja palveluille tulee saada IPR strategiassa sille kuuluva huomio. Vain siten voidaan varmistaa Suomen tuleva kilpailukyky, aineetonta ja luovaa pääomaa kehittävien yritysten toimintaedellytykset sekä kansakuntamme hyvinvoinnin myönteinen kehitys.

EHDOTUS: IPR strategiaa kehitetään siten, että tieteen ja teknologian parissa tehtävä T&K työ, sekä sen kautta syntyvien keksintöjen edistäminen tunnustetaan keskeisen tärkeäksi tavoitteeksi. Tältä pohjalta myös toimenpiteisiin lisätään keksintöjen, keksijöiden ja keksintötoiminnan edistämiseen ja tehokkaampaan hyödyntämiseen tähtäviä kohtia.

1.2. Strategiasta puuttuu alueenkulma

Innovaatiotoiminta on vahvasti verkottunutta ja niin tulisi olla myös Suomen IPR strategisen toiminnan. Nykyisellään ehdotus rakentuu vahvasti valtiovetoiseksi ottaen satunnaisesti huomioon jonkin yksittäisen toimijan. Innovaatiotoimintaa voidaan ja sitä tulee organisoida ja kehittää maakuntapohjaisesti. Keksintösäätiö on käynnistänyt yhdessä Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan innovaatiotoimijoiden kanssa pilottihankkeet, jossa innovaatioiden kehittämisen alkupään toimintaa tarjotaan maakunnissa. Saatuja kokemuksia hyödynnetään toiminnan laajentamisessa systemaattisesti koko maahan. Kummassakin tapauksessa toimijaverkostot (Kymenlaakson innovaatioverkosto ja Etelä-Karjalan Business Mill) rakentuvat verkostomaisesti, ja niissä hyödynnetään kunnallisten kehittämispalveluiden henkilöresursseja. Näiden pohjalta ollaan nyt kehittämässä digitaalista "Ideajalostamo" palvelualustaa innovatiivisten ideoiden ja keksintöaihioiden työstämiseen kohti innovaatioita ja kaupallista menestystä.

EHDOTUS: Strategia integroi mukaan alueellisen näkökulman IP toiminnan tukemiseen ja kehittämiseen. Työ tehdään yhteistyössä julkisen, kunnallisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa.

1.3. PPP yhteistyötä korostettava

Public-Private-Partnership käyttäminen IP/IPR osaamisen ja kehittämis- ja tukipalveluiden tuottamiseen tulisi olla vahvasti läpikulkevana periaatteena strategian sisällössä. Yksityisen sektorin toimijoiden rooli olisi hyväksyttävä osaksi kansallista IPR strategiaa ja sen toteuttamista. Yksityisen sektorin ja kolmannen sektorin asiantuntemusta tulee hyödyntää.

Keksintösäätiön aiemmin tarjoamien palveluiden jatkokehittäminen ja uudelleen tuottaminen tuottaisi merkittävää etua etenkin pk-sektorin yritysten ja yksityisten keksijöiden asemaan. Neuvonta- ja liiketoiminnan kehittäminen yhteistyössä ja verkostomaisesti antaisi varmasti kustannuksiaan suuremman hyödyn.

EHDOTUS: Public-Private-Partnership on kustannustehokas ja innovatiivinen toimintamalli poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. IPR strategian toimeenpanon jokaisessa vaiheessa integroidaan julkisen sektorin, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat mukaan strategian tavoitteiden toteuttamiseen. Järjestöjen asiantuntemusta käytetään mahdollisuuksien mukaan koordinaatiotehtävien toteuttamisessa.

1.4. Yksittäisistä toimenpiteistä prosessiksi

IPR strategia on prosessinomainen jatkumo, jossa tausta, tarpeet ja toimijakenttä tulisi tunnistaa ja määritellä selkeästi. Nykyinen ehdotus ei riittävästi tunnista aiemmin vallinnutta tilannetta, jossa Keksintösäätiön ylläpitämä keksintöasiamiesverkosto ja Tuoteväylä palvelu, sekä keksintötoiminnan rahoittaminen olivat hyvin merkittävässä roolissa. Näiden palvelujen alasajo tapahtui 2014-2017 ja on johtanut tilanteeseen, jossa uusien keksintöjen tekemistä ja kehittämistä ei lainkaan tueta. Taustaraportissa myös virheellisesti väitetään Keksintösäätiön sulautuneen osaksi TEKESin toimintaa.

–KEKSINTÖSÄÄTIÖ–

Strategialuonnoksessa tulisi paremmin tunnistaa aineettoman, luovan pääoman kentässä toimivia organisaatioita – julkisia, yksityisiä for-profit tai NGO pro-bono. Tavoitteiden asettelussa tulee huomioida ja hyödyntää nämä eri toimijat vaikuttavuuden lisäämiseksi. IPR-prosessit tulee määrittää ja kuvata, mukaan lukien prosessiin osallistuvat tahot, valtio- ja kuntasektorin rooli, syötteen, tuotteet ja osaprosessit. Kansallisen innovaatiotoiminnan koko kenttä ja sen toimijat sekä niiden innovaatioihin liittyvät prosessit tulee kartoittaa ja dokumentoida strategiaan. Toimijat sitoutetaan laajan keskustelun avulla ennen strategian toimenpiteiden käynnistämistä. Lopullinen strategiateksti tulee täydentää prosessinäkökulmalla ja tuoda esille, miten prosesseja konkreettisesti hallitaan erityisesti ottaen huomioon prosessien merkittävä parantaminen nykytilanteeseen verrattuna. Strategian toteuttamiselle tulisi laatia mittarit ja riskianalyysi. IPR strategian läpiviemiseksi tulee perustaa TEM-vetoinen ohjausryhmä, joka valvoo kaikkien kehitysprojektien läpivientä. Ohjausryhmässä tulee olla kaikkien osapuolten edustus.

1.5. Rahoitus ja kannustimet

Strategialuonnoksessa ei oteta mitään kantaa keksintöjen ja IPR oikeuksien rahoitustukien ja verokannustimien kehittämiseen. Nämä ovat yritysten ja keksijöiden kannalta olennaisia asioita, jotka voivat pitkälti määrittää sitä, miten keksintötoimintaa halutaan toteuttaa ja miten IPR oikeuksia hankkia, ylläpitää ja puolustaa. Kiinnitämme huomiota siihen, että useissa vertailumaissa käytössä oleva IPR veroetu antaa merkittävän kilpailuedun ja haittaa suomalaisten yritysten luovan pääoman tuottamista ja sillä operointia.

Keksintösäätiön ja Intellisys Oy:n 2021 tekemä selvitystyö osoittaa, että yritysten innovaatiotoiminnan julkinen rahoitus kanavoituu Business Finlandin ja ELY-keskusten kautta. Yritysten kehittämispalveluita tuottavat kunnalliset elinkeino/kehittämisyhtiöt sekä järjestöt ja yksityiset patenttitoimistot ja konsultit. Etenkin varhaisen vaiheen ideoiden ja keksintöaihioiden tukeminen on vaativa prosessi, johon on vain vähän asiantuntemusta, eikä juuri lainkaan rahoitusta saatavilla. Alkuvaiheen jälkeiseen yritystoiminnan kehittämiseen ja yleiseen yritysten konsulttipalveluiden ostamiseen rahoitusta ja apua on tarjolla enemmän.

EHDOTUS: Strategiaan lisätään osio, jossa selvitetään etenkin pk-yritysten rahoitustuki IPR oikeuksien kehittämiseen, hankkimiseen ja puolustamiseen, sekä osio, jossa selvitetään mahdollisuus kohdentaa IPR tuloihin muuta yritystuloa matalampi verokanta.

1.6. IP vaiko IPR strategia

Keksintöjen suojaaminen patenteilla tai hyödyllisyysmalleilla on keskeinen osa aineettomia IPR oikeuksia. Keksintöjen hyödyntämiseen inkrementaalisen tai radikaalin innovaation perustana vaatii myös muiden IPR oikeuksien tunnistamista ja käyttämistä. Lisäksi keksintöjä voidaan ja monella alalla myös kannattaa jättää myös formaalisti suojaamatta ja pitäytyä vaihtoehtoisiiin suojausmenetelmiin, kuten esim. nopeuteen markkinoilla, kompleksisuuteen, palveluelementin yhdistämiseen tai salaamiseen.

Siinä missä valtio on laatimassa IPR strategiaa eri hallintotoimialojen IPR lainsäädännön ja toimenpiteiden kehittämiseksi, yritystasolla tulisi puhua IP strategiasta. Ero on merkittävä, sillä jälkimmäinen ottaa laajemmin huomioon aineettoman, luovan pääoman

–KEKSINTÖSÄÄTIÖ–

synnyttämisen, tunnistamisen, suojaamisen ja hyödyntämisen. Formaalit IPR suojaukset ovat tässä kirjossa vain yksi elementti – joskin tärkeä sellainen. IPR osaaminen tulee myös nähdä laajemmin IP osaamisena, jolloin kokonaiskuva kattaa aineettoman, luovan pääoman kokonaisvaltaisen hallinnan ja johtamisen.

EHDOTUS: Korvataan yritysten IPR strategiaa/osaamista/koulutusta käsitteleviin kohtiin termiksi IP.

2. Toimenpiteet

Kohta 5.1

Kohdassa 5.1 Sparraava IPR-kummi on kannatettava toimintamuoto, kunhan IPR muutetaan laajemman ymmärryksen varmistamiseksi termiksi IP. IP kummitoiminnan koordinointi ei välttämättä sovellu hyvin rahoitusta tuottavalle organisaatiolle, kuten Business Finland tai ELY-keskukset.

EHDOTUS: IP kummitoiminnan toteuttamista tarkastellaan public-private-partnership periaatteella ja sen koordinaatiosta voisi vastata esimerkiksi Keksintösäätiö.

IPR University Centerin (IPRUC) roolin vahvistaminen koulutuksen tuottajana on hyvä ja kannatettava!

Kohta 5.2

Kohdassa 5.2. on vähän konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Tukeminen, nopeuttaminen ja edistäminen ovat toki tärkeitä, mutta kaipaamme myös konkreettisia askeleita. Korkeakoulukeksintöihin liittyy kaksi keskeistä ongelmaa: 1. korkeakoulujen ydinprosessit ovat huippututkimus ja siitä syntyvien tulosten opettaminen – ei keksintöjen tuottaminen ja niistä tehtävän liiketoiminnan rakentaminen. 2. huippututkimuksen tekijät haluavat harvoin ryhtyä yrittäjiksi, ja vielä harvemmin he siinä menestyvät.

Korkeakouluissa opiskelee kuitenkin suuri joukko kyvykkäitä nuoria, joista osa on sekä valmis että halukas ryhtymään yrittäjäksi. Mikäli korkeakoulujen huippututkimuksen tulokset saatettaisiin tällaisten opiskelijatiimien käyttöön, voisivat he perustaa niiden pohjalta yrityksiä, joilla olisi suurella todennäköisyydellä paremmat menestymisen mahdollisuudet. Vastaava ajatus on myös Ruotsissa herättänyt viime aikoina paljon kiinnostusta^{1,2}. Huippututkimuksen tulosten hyödyntäminen voi tapahtua yhtäältä korkeakoulun suorittaman keksinnön tunnistamisen ja suojaamisen kautta, kuin toisaalta sitä kautta, että opiskelijat osallistuessaan huippututkimukseen tai sen tuotosten oppimiseen ja omaksumiseen itse havaitsevat ja tarttuvat näkemiinsä mahdollisuuksiin.

EHDOTUS: Strategiaan kirjataan OKM:n tehtäväksi lisätä korkeakoulujen tulosmittareihin ja neuvoteltaviin tavoitteisiin sekä korkeakoulukeksintöjen tuottaminen että niiden

¹ <https://www.nyteknik.se/opinion/lat-forskare-fa-agna-sig-at-att-forska-och-entreprenorer-starta-foretag-7011644>

² <https://timbro.se/smedjan/153-staten-kan-inte-planera-fram-innovation/>

–KEKSINTÖSÄÄTIÖ–

kaupallinen hyödyntäminen. Näin varmistetaan, että korkeakouluilla on aito intressi tuottaa tutkimuksistaan IPR oikeuksia ja pyrkiä niiden tehokkaaseen hyödyntämiseen.

EHDOTUS: Strategiaan kirjataan tavoite korkeakoulukeksintöjen kaupallistamiseen opiskelijayrittäjien toimesta.

Kohta 5.3

Kohdassa 5.3. on outouksia. Mitä ajetaan takaa lauseella ”Innovaatioiden tulee olla yritysten hyödynnettävissä”?

Tilastojen kehittämisen osalta yksi konkreettinen tarve olisi saada yritysten koon, toimialan, ym. taustamuuttujien mukaista tietoa IPR hakemuksista sekä Markkinaoikeuden käsittelyistä ja päätöksistä. Nykyisellään ei ole mitään keinoa saada tietoa esim. pk-yritysten patentointiprosessin tutkimiseen, sillä y-tunnusta ei rekisteröidä patenttihakemuksiin. Niin ikään tuomioistuinten päätöksistä puuttuva y-tunnus tarkoittaa käytännössä sitä, että jos päätöksiä etsii yrityksen nimen perusteella, kirjoitusvirheet tai eri kirjoitusmuodot tekevät löytämisestä sattumanvaraista.

EHDOTUS: Tilastojen kehittämiseen ja datan saatavuuteen liittyen strategiassa tulee velvoittaa PRH sisällyttämään kaikkiin suomalaisiin IPR hakemuksiin hakijayrityksen y-tunnus. Samoin tulee velvoittaa Markkinaoikeutta sisällyttämään y-tunnus kaikkiin päätöksiinsä.

Työsuhdekeksintölautakunnan tehtävänä on antaa riitatilanteisiin liittyviä suosituksia. Näillä suosituksilla on tapauskohtainen arvo, ja sen lisäksi niitä tulisi voida käyttää ennakoivassa mielessä välttämään mahdollinen riitatilanteen eskaloituminen. Lautakunnan julkiset päätökset ovat kuitenkin sekä täysin anonymisoituja, että myös asiasisällöltään mitättömäksi tyypistettyjä. Niitä lukemalla ei ole mahdollista saada mitään tietoa käsitellyn asian substanssista. Lautakunnan päätöksillä ei siten ole mitään ennakointiarvoa vastaavia tapauksia pohdittaessa. Tämä olisi kuitenkin erittäin tärkeää etenkin yksityisten keksijöiden ja pienten yritysten harkitessa etenemistapoja riitatilanteissa.

EHDOTUS: Työsuhdekeksintölautakunnan roolia tulee tarkastella ja muuttaa siten, että lautakunnan suositukset olisivat paremmin hyödynnettävissä vastaavien riitojen ratkaisun ennakointiin.

Kohta 5.4

Kohdassa 5.4. on konkreettisia aloitteita:

1) Uudistetaan patenttilaki, HM-laki ja SopMen-laki. Mutta mitä tarkoitetaan tällä (s. 15): ”Lain yhteensopivuus hallintolain, tietosuojasääntelyn ja EU-sääntelyn (mm. asiamiehen käyttövelvollisuus) tulee korjata mahdollisimman pian.”

Suomi on Euroopan patenttisopimuksessa (EPC), joka ei ole osa EU-sääntelyä. EPC:ssa ei ole asiamiespakkoa sopimuksen jäsenmaiden henkilöillä. Patenttilain tulee olla uudessakin muodossaan EPC:n mukainen.

2) Mitä tarkoitetaan sillä, että ”varmistetaan... SopMen lain *joustavuus*? Tämä on laki, joka vaatii joka tapauksessa case by case tulkintaa.

–KEKSINTÖSÄÄTIÖ–

4) Markkinaoikeuden maksuja pidetään liian korkeina pk-yrityksille ja myös yksityisille, joita strategialuonnos ei nyt lainkaan mainitse. On todettava, että 2016 kirjattu tavoite: ”parantaa tuomioistuinten rahoitustilannetta ja tehostaa maksujen ohjausvaikutusta” on IPR oikeusprosessin kannalta mahdoton yhtälö, sillä IPR oikeus on erittäin vaativa ja vaikea ala, jossa jutut usein ovat hyvin mutkikkaita ja työläitä. Markkinaoikeuden lisäksi IPR riitoja ratkotaan myös välimiesoikeudessa. Kaikissa tapauksissa etenkin pienet yritykset ja yksityishenkilöt ovat lähtökohdiltaan epäedullisessa asemassa ja yleensä mieluummin luopuvat oikeuksistaan, kuin ryhtyvät kalliiseen ja epävarmaan prosessiin oikeuksiensa valvomiseksi.

Kohta 5.5

Tämän kohdan sisältö on erittäin sekava ja abstraktilla tasolla ilman konkretiaa. Ajatuksena tuntuu olevat, että luovien alojen IPR käsitellään tekijänoikeuksien, datan, metadatan ja API rajapintojen kehittämisen avulla. Näin ei tietenkään ole, vaan luovien alojen IP tulee tunnistaa, suojata ja hyödyntää monin eri keinoin – mukaan lukien teollisoikeudet ja niissä etenkin mallisuoja ja tavaramerkki. Pelkän tekijänoikeuden varaan ei kannata luovia aloja jättää. Strategiassa toimenpiteen määrittelyn tulee olla riittävän selkeä ja samalla kattava, jotta se olisi toteutettavissa.

EHDOTUS: ”Uudistetaan luovien alojen elinkeinorakennetta investoimalla aineettoman, luovan pääoman tuottamista, tunnistamista, suojaamista ja hyödyntämistä edistävien IP valmiuksien kohottamiseen, sekä näiden kautta ja avulla tehtävään yritys- ja liiketoiminnan kehittämiseen.”

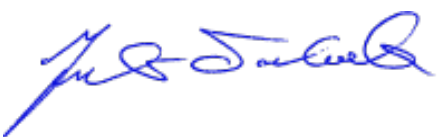
Kohta 6

Kohdan 6 ainoa alakohta on 6.6

Lopuksi

IPR-strategian valmistelua on suoritettu syksyllä 2020 ja keväällä 2021 mm. kahden webinaarin avulla. Ehdotus sanoo, että ”Molemmista tilaisuuksista tiedotettiin laajasti sidosryhmille”. Vaikka Keksintösäätiö tuli syksyllä 2021 henkilökohtaisen haastattelun kautta kuulluksi valmistelutyössä, ei mainituista webinaareista ole säätiölle tai sen henkilöille tullut mitään tietoa. Tiedotus ei siten ole ollut aivan niin laaja, kuin sen tekijät ovat ajatelleet. Asia ei enää tässä vaiheessa edellytä toimenpiteitä vaan mainitaan tiedoksi ja rakentavana palautteena tulevia tarpeita ajatellen.

Keksintösäätiö sr.

Juhani Talvela
Puheenjohtaja